

УДК 37.018
Н73

Серія «Виховна робота»
Заснована 2007 року

Нові години спілкування. 9–11 класи / Укладач
Н73 В. М. Андреева — Х. : Вид. група «Основа», 2017. —
112 с. — (Серія «Виховна робота»).

ISBN 978-617-00-3121-1.

У посібнику представлені докладні розробки годин спілкування для учнів 9–11 класів, що стосуються найрізноманітніших тем та є актуальними для школярів цієї вікової категорії. Позакласні заходи передбачають використання інтерактивних форм роботи. Зручний формат та розміщення на окремих аркушах дають можливість доповнити розробки власним записами та нотатками.

Для класних керівників, вихователів, шкільних психологів.

УДК 37.018

ISBN 978-617-00-3121-1

© Андреева В. М., укладання, 2017
© Куцак О. В., Боярчук О. І., Туріщева Л. В.,
Муравейник В. В., Волкова А. С., Литвинець Г. В.,
Шипович Р. В., Михайлова Л. Д., Кошель І. М.,
Решетіло С. В., Чернявська Є. І., Ременюк Л. О.,
Жадан О. М., Іванова Н. В., 2017
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2017

Шановні колеги!

Пропонуємо до вашої уваги новий посібник, який допоможе класним керівникам без зайвого клопоту підготувати та провести виховний захід, дібрати доцільні методи та форми виховної роботи, згуртувати дитячий колектив, розширити світогляд учнів тощо.

Ми підібрали не просто класні години — монологи вчителя, не музично-літературні композиції, а виховні заходи, що передбачають спілкування, використання інтерактивних форм роботи. Тобто це **АКТУАЛЬНО** та **СУЧАСНО**.

Розробки стосуються найрізноманітніших тем, докладні та розгорнуті, з методично грамотно оформленими метою, типом, структурними елементами та ін.

Зручний формат й розміщення на парній кількості сторінок дозволяє зробити декілька копій і використати їх як роздавальний матеріал. А відривні аркуші можна застосувати для звітності — потрібно лише вписати необхідні дані у відведених місцях. Тому це **ЗЕКОНОМИТЬ ВАШ ЧАС** для підготовки та оформлення конспекту. Це просто дуже **ЗРУЧНО!**

Наявність місця для записів надає можливість робити необхідні примітки щодо виконавців ролей, музичного або відеосупроводу, додавати інші матеріали тощо. Тобто ви маєте можливість проявити власну **ТВОРЧІСТЬ**, зробити розробки справді вашими особистими, нестандартними, оригінальними.

Тож сподіваємось, що ви оціните переваги цього посібника. Бажаємо успіхів!

У посібнику використані матеріали, надруковані у журналах ВГ «Основа».

Редакція

ЗМІСТ

ЗМІСТ	4
МИ ВИХОВУЄМО ПАТРІОТІВ	5
ДИСПУТ «СУЧАСНИЙ ПАТРІОТИЗМ: МОДА ЧИ ЖИТТЄВА НЕОБХІДНІСТЬ?» (10–11 кл.)	11
ШКОЛА НАЦІОНАЛЬНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ	19
ВЗАЄМИНИ МІЖ ЖИТЕЛЯМИ МІСТА І СЕЛА	21
ЛЮДІ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ПОРУЧ ЗІ МНОЮ (ДЛЯ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ)	23
БОГАТСТВО І БІДНІСТЬ (ДЛЯ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ)	29
РОЗВИТОК ТОЛЕРАНТНОСТІ В ПІДЛІТКІВ	33
ЩАСТЯ. ЯК МИ ЙОГО РОЗУМІЄМО? ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ	37
ЖИТТЯ — НАЙБІЛЬША ЦІННІСТЬ	41
ВІДКРИТА ЛЮБОВ ІЗ ЗАПЛЮЩЕНИМИ ОЧИМА. ЗАНЯТТЯ ДЛЯ УЧНІВ 9–11-Х КЛАСІВ	45
КРАСА І ВЕЛИЧ ЮНАЦЬКОГО КОХАННЯ. ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ ДО ДНЯ ЗАКОХАНИХ	49
«ВИБІР ПРОФЕСІЇ — ЗАДАЧА З БАГАТЬМА НЕВІДОМИМИ»	61
У ПОЛОНІ КОМП'ЮТЕРА. ТРЕНІНГ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ	69
ЯК ЖИТИ У СВІТІ, В ЯКОМУ Є ВІЛ/СНІД? (ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІКТ, 10–11 кл.)	77
САМОРЕАЛІЗАЦІЯ В ПІДЛІТКОВОМУ ТА ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ. 9 КЛАС	93
КОЗАЦЬКОМУ РОДУ — НЕМА ПЕРЕВОДУ. ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ	103
ПОГОВОРІМО ПРО РЕЛІГІЮ	109

Семестр

Клас

Дата проведення заходу

МИ ВИХОВУЄМО ПАТРІОТІВ

Мета: визначити основні поняття «патріот», «альтруїзм», «толерантність», виховувати почуття патріотизму в дітей та батьків; формувати ціннісні орієнтації до держави та суспільства, риси сучасного патріота української держави.

Обладнання: книжкова виставка, кольорові прапорці, символи державності України, презентація, ватмани, кольорові стикери, квітка очікувань, цікаві пазли, свічка побажань, інтерактивна дошка, столи з підписами сімей класу.

ХІД ЗАХОДУ

Учитель. Вітаю, вас, шановні діти та батьки, на нашому родинному святі. Наша зустріч трішки не звичайна, адже ми з вами вирушимо в уявну подорож до країни Патріотів.

Патріотизм — одна з якостей людського характеру. Патріотизм — величезний вияв нескінченної любові до рідного краю.

Учитель. Я хочу запитати у вас, чого ви очікуєте від сьогоднішньої зустрічі? (Діти оформлюють квітку очікувань.) Повернімося ж до нашої квіточки наприкінці заходу і дізнаймося про наші очікування.

Але перш ніж вирушити в подорож, хочу вас запитати, хто ж такий патріот. Відповіді запишіть на стикерах і повісьте їх на дошку.

Учитель. Отже, ми вирушаємо в подорож!

Перша зупинка. Станція «Повага до українських традицій»

— У всіх народів світу є повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, буде покараний людьми і Богом. Він никає світом, як блудний син, і ніде не може знайти собі прихистку. Тож усе починається із сім'ї.

(Творче завдання: кожній сім'ї дають ватман, на якому вони повинні відтворити свої сімейні традиції та захистити їх, тобто розказати трішки про них.)

Друга зупинка.

Станція «Альтруїзм»

- × Запитати у присутніх, що означає слово «альтруїзм», та подати тлумачення за словником.
- × Завдання на логічне мислення: хто більше складе слів з літер зі слова «альтруїзм».

— Що ж, цікава в нас подорож, а ми рухаємося далі!

Третя зупинка. Станція «Толерантність»

- ✕ Запитати у присутніх, що означає слово «толерантність»; подати визначення за словником.
- ✕ Завдання на увагу: роздати цікаві конверти з пазлами з теми «Толерантність».

Четверта зупинка. Станція «Різні епохи»

— Кожна історична епоха давала країні своїх неоцінених борців за незалежність, за вільну Україну, за свій народ! *(Назвати представників-патріотів України, згадати про Небесну сотню і пом'янути хвилиною мовчання.)*

— Що ж, ми пам'ятаємо наших героїв і безмежно вдячні за їхній подвиг.

П'ята зупинка. Станція «Ідея»

— А зараз ми продовжує подорожувати, і наступна станція «Ідея». Як у наших героїв були свої ідеї, свої гасла, так і кожна сім'я має девіз.

(Творче завдання: написати або придумати сімейне гасло й прокоментувати його.)

Шоста зупинка. Станція «Обізнаність в історії своєї Батьківщини»

Вікторина

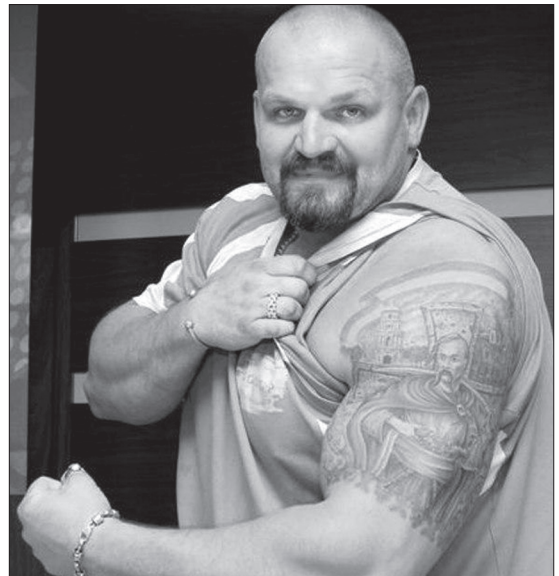
1. Якого року і коли Україна здобула незалежність? *(Україна здобула незалежність 24 серпня 1991 року.)*
2. Якого року було прийнято Конституцію суверенної України? *(Конституцію суверенної України було прийнято 28 червня 1996 року на пленарному засіданні Верховної Ради України.)*
3. Існує малий герб України. Коли він був затверджений? *(Малий герб України затверджений 19 лютого 1992 року.)*
4. Якого року святкували 500-річчя виникнення українського козацтва? Де на території Херсонщини розташований пам'ятник, присвячений цій події? *(У січні 1992 року відбулася перша козацька обласна Велика Рада. На ній було утворено обласну організацію «Херсонський кіш Українського козацтва» і обрано першого кошового отамана козацького товариства — Юрія Тишкова. 1 травня того ж року вперше в Україні Рада Українського козацтва була проведена в Херсоні. Козаки побували на місці колишньої турецької фортеці Тягань, встановивши великий дерев'яний хрест на честь козаків, які 1492 року розгромили там татарську галеру. У серпні 1992 року там було проведене грандіозне всеукраїнське свято — 500-річчя першої письмової згадки про козаків. На Тягинському пагорбі було відкрито пам'ятник Архистратигу Михаїлу.)*

5. Назвіть автора тритомника «Історія запорозьких козаків». (Дмитро Іванович Яворницький)
6. Якого року і коли суверенна Україна ввела свою грошову одиницю? Як вона називається та чий підпис був зображений на купюрах того часу? (Грошова одиниця — гривня. Введена в обіг 2 вересня 1996 року. Підпис на купюрах Голови Національного банку України того часу — Вадима Петровича Гетьмана.)
7. Ми, українці, гордо називаємо себе козаками. Що означає слово «козак»? (Слово «козак» прийшло зі Сходу. У давніх тюрків козаками називали молодих хлопців, які відбували складний і небезпечний обряд посвячення в повноправні члени племені: юнаки йшли в степ і мусили там прожити кілька місяців, змагаючись з ворогами й доводячи своє вміння виживати за тяжких природних умов. Згодом це слово набуло кількох значень і перекладалося здебільшого як вільна озброєна людина. Козаки — вільні, незалежні люди, шукачі пригод, мандрівники.)
8. Чий ім'ям названо головний корабель (фрегат) Військово-Морських Сил України? (U-130 Фрегат «Гетьман Сагайдачний» (флагман ВМСУ).)
9. Хто є головнокомандувачем Збройних військ України? (Президент України)
10. Як називається найбільша гірська система в Україні? (Українські Карпати. Гора Говерла — найвища точка України.)
11. Назвіть символи державності України. (Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.)
12. Скільки гетьманів правило в Україні понад двісті років? Назвіть першого й останнього гетьманів України. (Україною понад двісті років правили 66 гетьманів: першим був Дмитро Вишневецький, оспіваний у думах як Байда, останнім — Кирило Розумовський. Одні булавою освячували визвольні змагання народу, для інших блиск гетьманських клейнодів вгамовував спрагу честолобства і власних корисних інтересів.)
13. Про яке місто йдеться: «Одне з найбільших і найстаріших міст Європи. Розташоване у середній течії Дніпра, у північній Наддніпрянщині. Політичний, соціально-економічний, транспортний та освітньо-науковий центр країни. Окрема адміністративно-територіальна одиниця в складі України»? (Місто Київ)
14. В Україні, на території кургану, поблизу с. Нововасилівка Миколаївської області, знайдено найдавнішу скульптуру, яку датують V–IV ст. до н. е. Як називається ця скульптура? (Найдавнішою скульптурою, знайденою

в Україні, є кам'яна баба з кургану поблизу с. Нововасилівки Миколаївської області, яка належить до V–IV ст. до н. е.)

15. Назвіть літературний твір Т. Г. Шевченка, який перекладали найбільше — 147 разів різними мовами народів світу. («Заповіт»)
16. Про кого йдеться: «Українські боксери, обидва — чемпіони світу з боксу у важкій вазі (перші чемпіони світу з боксу у важкій вазі з усього колишнього СРСР), але ніколи не були противниками на рингу. Спільний професійний дебют відбувся 16 листопада 1996 року в Гамбурзі (Німеччина), у якому кожен з братів нокаутував суперника»? (Віталій та Володимир Кличко)
17. Назвіть ім'я українського політичного і громадського діяча, який став автором першої у світі Конституції. Як вона називалась і коли була затверджена? (Конституція Пилипа Орлика — договір гетьмана Війська Запорозького Пилипа Орлика зі старшиною та козацтвом Війська (від усієї старшини та козацтва конституцію Орлика підписав кошовий отаман Кость Гордієнко), який визначав права і обов'язки усіх членів Війська. Укладений 1710 року. Затверджений шведським королем Карлом XII. Написаний латиною і староукраїнською. Містить преамбулу та 16 статей. Пам'ятка української політико-філософської та правової думки. За оцінкою українських істориків, є однією з перших європейських конституцій нового часу. Чинності не набула, оскільки була написана в умовах вигнання. Повна назва документа: «Договори і Постановлення Прав і вольностей Війська Запорозького між Ясновельможним паном Пилипом Орликом, новообраним князем Війська Запорозького, і між генералами, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами утверджені обома сторонами вільним голосуванням і Ясновельможного князя урочистою присягою підтверджені року від Різдва Христового 1710, Квітня 5, в Бендерах».)
18. Пабло Пікассо захоплювався роботами цієї української мисткині. Коли 1954 року він побачив її на міжнародній виставці картин, то із захопленням зазначив, що її роботи геніальні, і порівняв її з відомою художницею Серафін Луїс. Хто ця відома українська художниця? (Білокур Катерина Василівна)
19. Назвіть свято, яке символізувало об'єднання України. Як зараз називається це свято? (22 січня — День Соборності та Свободи України)
20. Про кого йдеться: «Український стронгмен, володар титулів «Найсильніша людина України» та «Найсильніша людина світу» (2004). Член збірної України, яка виборола титул «Найсильніша нація світу» у 2003 та 2004 роках. Заслужений майстер спорту України»? (Василь Ярославович Вірастюк)

21. Тимчасово окупована адміністративна одиниця України. На заході і півдні омивають води Чорного, на сході — Азовського морів. (Автономна Республіка Крим)

22. Ми, українці, можемо пишатися тим, що на території нашої держави розташований географічний центр Європи. У якому місті він перебуває? (Між містами Тячів та Рахів Закарпатської області. А географічний центр України — місто Шпола.)

23. Назвіть єдину інженерну споруду, яка до 1985 року сполучала Лівобережну та Правобережну частину Херсонщини. (Гребля Каховської ГЕС)

24. Як звали спортсменку, яка першою на зимових Олімпійських іграх в Лілліхамері (1994 рік) після прийняття Україною незалежності завоювала золоту медаль з фігурного катання? (Лілліхамерська Олімпіада була першою, у якій брала участь українська команда. Фігуристка Оксана Баюл стала першою Олімпійською чемпіонкою України.)

25. Як називається найстаріший з наявних нині українських журналів? Коли його було засновано? (Найстарішим з наявних нині журналів є «Жінка» («Радянська жінка»), який було засновано в листопаді 1920 року.)

Сьома зупинка. Станція «Турбота за майбутнє України»

Учитель. Наша подорож закінчується, і останнє творче завдання — віртуальний конкурс-проект.

- ✱ Зобразіть на ватмані все, що стосується теми «Як би я була (був)...»
- ✱ Наша уявна подорож закінчилася. Чи задоволені ви маршрутом? Вам було комфортно? (Повернення до квітки очікувань)

Звісно, все йде від родини, сім'ї. Ми щиро намагаємося виховати наших дітей добрими, ввічливими, прагнемо, щоб вони любили свою домівку, своїх близьких та рідних. У кожному відомому повчанні лунають слова про Батьківщину,

рідний край, Україну. Тож хочеться закінчити нашу зустріч «свічкою побажань». У наш складний і неспокійний час, коли лунають постріли і гинуть молоді люди, цвіт нації, що захищає країну від ворога, хочеться лише побажати, щоби якнайскоріше на нашій землі запанував мир. (Учитель підпалює свічку і передає по колу, щоб кожний учасник заходу проказав бажання. Одночасно читає виголошує «Молитву за Україну».)

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

В молитві я звертаюся до Бога,
За Україну я Його прошу
Пошли народів, Небесний Отче, долі,
Надії й віри, відверни біду.
Ти збережи нам Боже, Україну,
Вона одна, а ми — її діти,
Не дай їй упасти на коліна,
Не допусти руїни Ти її.
Наш рідний край у світі наймиліший,
Країна наша краща на Землі.
Не дай їй розгубитись, розчинитись
Між ворогами! Захисти її!
Я до Небес звертаюсь у молитві,
За Батьківщину молюся до Творця.
Дай, Боже, Україні відродитись,
Нехай живе свята моя земля.

*О. В. Куцак, учитель історії та правознавства
Чорнівецького НВК «Дошкільний навчальний заклад —
загальноосвітня школа І–ІІІ ст.», Черкаська обл.*

Семестр		Клас		Дата проведення заходу	
---------	--	------	--	------------------------	--

ДИСПУТ «СУЧАСНИЙ ПАТРІОТИЗМ: МОДА ЧИ ЖИТТЄВА НЕОБХІДНІСТЬ?» (10–11 кл.)

Мета: сприяти розвитку почуття любові до Батьківщини, причетності до її долі, становленню національної самосвідомості, української ідентичності, ціннісного ставлення до суспільства та держави, відповідальності за її стан і розвиток, приналежності до рідної землі, народу.

Завдання: виявити ставлення школярів щодо питання патріотизму; визначити роль патріотизму в житті сучасного суспільства, учнів підліткового віку; формувати поняття патріотизму, громадянськості, відповідальності, толерантності; розвивати критичне ставлення до інформації, творче мислення.

Оформлення: тематична виставка літератури, фактографічні матеріали ознаменої тематики, фліп-чарт із правилами й умовами проведення диспуту.

Технічні засоби: мультимедійна дошка, проектор, комп'ютер.

Підготовча робота:

- 1) «мозковий штурм» серед учителів, учнів, батьків щодо теми та змісту диспуту;
- 2) анкетування учнів (використано анкету Всеукраїнського соціологічного дослідження Міністерства культури України та ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва» «Патріотизм у розумінні сучасної молоді») (додаток 1);
- 3) формування двох груп учнів. Перша група доводить тезу «Сучасний патріотизм — данина моді», друга група — «Сучасний патріотизм — життєва необхідність»;
- 4) робота кураторів із кожною командою:
 - ✦ організація обговорення питань диспуту в команді;
 - ✦ опрацювання аргументації своєї позиції (підбір допоміжних матеріалів);
 - ✦ визначення питань для обговорення;
 - ✦ підготовка виступів;
- 5) підготовка презентації «Слова народжених в Україні» (додаток 2).

ХІД ЗАХОДУ

» Вступне слово ведучого

Учитель. Доброго дня, дорогі діти, шановні батьки та колеги! Сьогодні ми зібралися з вами, щоб у вільній, жвавій розмові обмінятися думками, колективно обговорити питання, які хвилюють небайдужих громадян нашої країни. Для нашого колективу вже стала традицією організація диспутів на актуальні питання сучасного життя. Ми знову поговоримо про нашу Батьківщину — Україну. І темою нашого диспуту є питання: «Сучасний патріотизм: мода чи життєва необхідність?».

Українське — на піку популярності. Українські національні символи всюди: мова, музика, одяг, авто... До того ж не лише тут, в Україні, але й за кордоном. Національні візерунки та поєднання синього й жовтого кольорів використовують дизайнери зі світовими іменами. Що це: данина моді чи справжній вияв патріотизму?

Наша зустріч проходитиме у форматі диспуту, де кожен матиме можливість висловити свою точку зору, переконати інших силою власних

аргументів, а, можливо, і змінити свою думку щодо питань, які ми сьогодні будемо обговорювати.

Перш ніж, як провести невеликий експеримент у цій аудиторії, прошу звернути увагу на результати дослідження, проведеного в нашому закладі.

Демонстрування результатів анкетування «Патріотизм у розумінні сучасної молоді».

Учитель. А тепер проведемо невеликий експеримент прямо в цій аудиторії. Прошу підняти руку тих, хто вважає сучасний патріотизм даниною моді. Тепер підніміть руку, хто є прихильником думки, що патріотизм сьогодні — це життєва необхідність.

Можливо, у процесі диспуту ваша позиція зміниться... Я вважаю, час уже відрекомендувати учасників.

Привітання учасників.

Учитель. А зараз варто нагадати основні поняття, питання, умови та правила проведення диспуту.

На екрані демонструють основні дефініції, або словничок диспутантів. Визначення коментують ведучий та учасники.

» **Словничок диспутантів**

Аргумент — твердження, що є підставою, доказом для обґрунтування, підтвердження чого-небудь.

Диспут — слово прийшло з латинської мови і спочатку означало публічний захист наукового твору, написаного для отримання вченого ступеня. Сьогодні в цьому значенні слово не вживають. Цим словом називають публічний спір на наукову та суспільно важливу тему.

Диспут — це зіткнення різних, а інколи і прямо протилежних точок зору. Цей метод не вимагає остаточних висновків, що дає учасникам можливість аналізувати поняття й аргументи, захищати свої погляди, переконувати у їх правильності інших людей.

Диспутант — особа, яка бере участь у диспуті. Диспутанти під час зіставлення суперечливих суджень намагаються дійти єдиної думки, знайти спільне рішення, встановити істину.

Аргументувати — доводити, наводити аргументи.

Концепція — це система поглядів на певне явище, спосіб розуміння, тлумачення явища, основна ідея будь-якої теорії. Замість терміна «концепція» учасники диспутів інколи використовують термін «критерій», маючи на увазі узагальнювальний показник, який визначає істинність аргументів, є їх спільною основою.

Опонент — особа, яка заперечує будь-кому в диспуті; противник у суперечці.

Суперечка — зіткнення думок, розбіжність у точках зору з якого-небудь питання, предмета; боротьба, за якої кожна сторона відстоює слушність своєї думки.

» **Запитання для загальної дискусії**

- ♦ Чи пишаєтеся ви своєю країною?
- ♦ Що таке патріотизм?
- ♦ Як виховати патріотизм?
- ♦ Хто є патріотом у сучасній Україні?
- ♦ Як насправді проявляється патріотизм?
- ♦ Чи є виховання патріотизму аспектом національної безпеки?
- ♦ Чому патріотизм зараз у моді?

- ♦ Чи можна вважати, що сьогодні більшість молодих українців є патріотами?
- ♦ Патріотизм сформований від народження чи це пов'язано з матеріальним станом країни, у якій людина перебуває?
- ♦ Яке значення в слово «патріотизм» вкладаєте ви?
- ♦ Чи є різниця між патріотизмом на Лівобережжі України і на Правобережжі?
- ♦ Патріотизм — це коли ти сказав, що ти патріот, чи коли ти щось для цього зробив?
- ♦ Як людина має самовдосконалюватись, щоб бути патріотом?

» Алгоритм проведення диспуту

1. Ведучий повторює правила участі в диспуті.
2. Учасники обох сторін виголошують аргументи та докази щодо своїх позицій, підбивають підсумки роботи команди, вивішують фліп-чарти з тезами обох сторін.
3. Здійснюється обмін запитаннями та відповідями стосовно виголошених позицій. Організують загальну дискусію.
4. Учасники диспуту висловлюються, з якими твердженнями протилежної тези вони не погодилися і чому саме, а в чому їх змогли переконати.
5. Завершальний етап передбачає короткий аналіз диспуту, найхарактерніших позицій і рефлексію (*відзначають помилкові погляди та судження учасників, найвлучніші аргументи, позиції, цікаві приклади та факти, щирість учасників; детальніше зупиняються на тому, що цінного, корисного дає диспут його учасникам*). На цьому етапі передбачені виступи й обговорення охочих, експертів, спостерігачів.
6. Ведучий підбиває підсумки диспуту.

» Принципи проведення диспуту

- × Диспут — вільний обмін думками; на ньому всі активні, в суперечці всі рівні.
- × Головне — факти, логіка, доказовість.
- × Думки чи позиції аргументуються фактами, прикладами з життя, літератури, фільмів, ЗМІ тощо.
- × Кожен має право на свою точку зору, висловлення власної думки.
- × Обговорення точки зору і поглядів, а не людей і особистостей.
- × Гостре, влучне слово схвалюється.
- × Якщо людина під час наведення аргументів переходить на обговорення особистих вад опонента — це означає, що в неї немає доказових фактів.
- × Якщо доведено помилковість твоєї позиції, будь готовий визнати, що не маєш рації.
- × Головним підсумком диспуту має бути власне зростання та розуміння істини.

Матеріали для проведення диспуту

» Теза «Сучасний патріотизм — данина моді»

1. Почуття патріотизму, як написано в довідниках, є «виявом гордості за свою Батьківщину, за матеріальні та духовні досягнення свого народу, готовність підпорядкувати власні інтереси інтересам Вітчизни». Але чи так є насправді? Чи люди, які нині масово маніфестують свій патріотизм, справді поважають свою державу, яка їх обкрадає, припиняє і позбавляє можливості на забезпечення елементарних людських потреб? Чи, може, ми справді готові відмовитись від своїх інтересів на користь цієї держави?

А звідки ж тоді беруться дані про те, що половина молоді хоче виїхати з країни назавжди? А армія нахлібників із різноманітними пільговими посвідченнями, а злочинство, казнокрадство, приховування податків, зарплати в конвертах? Усе це — люди без вишиванок і синьо-жовтих прапорців?

2. У сучасному світі існує дуже багато модних явищ і течій. Якщо говорити про Україну, то треба визнати, що найбільш модними тут є скоріше одяг, спосіб життя або суспільний статус, а не патріотизм. Серед українців чимало людей, які бажають нашій країні добра, але це бажання небезкорисливе, адже всі вони вважають, що в хорошій країні і їм самим буде добре. Причиною такої ситуації є вплив на Україну західноєвропейських країн і того способу життя, який панує там. Згідно із західноєвропейською ідеєю, найголовнішою цінністю вважають людину та її благо, а державу створено для того, щоб це благо людині забезпечувати. З цього виникає ідея про те, що людина не повинна відмовлятися від власних благ та інтересів заради країни, адже це країна створена для її обслуговування, а не людина створена для обслуговування держави. Тому ні про який реальний патріотизм в Україні не може бути й мови.

Говорячи про світ глобально, слід відзначити, що все ж у більшості розвинених країн світу патріотизм теж не є необхідним явищем у середовищі звичайних людей. Усі хочуть жити добре індивідуально, людям практично байдуже, що буде з їхньою країною, якщо самі вони житимуть добре. Є й такі, які не просто не є патріотами, а навіть насміхаються над патріотичними ідеями та вважають їх учорашнім днем.

3. Яка мужність чи принциповість нині перебуває за публічними виявами патріотизму в незалежній Україні? Одягання вишиванки вже давно стало елементом спекулятивного патріотизму і для різновекторних президентів, і для безпринципних урядовців, і для цинічних олігархів. Її одягання не тільки не забороняють, а навіть заохочують. Підозрюю, що в деяких випадках це роблять у добровільно-примусовому порядку. Чим відрізняється патріотизм вишиванкового параду від вишиванкового покладання квітів представниками влади?

А публічне групове читання Шевченка, якого вивчають у школі в межах обов'язкової програми, раз на рік перед телекамерами — це прояви якого типу патріотизму? Нині пам'ятників Кобзареві в Україні значно більше, ніж людей, які можуть без попередньої підготовки продекламувати до кінця хоч один його вірш. Портрети Шевченка прикрашають кабінети не одного хабарника.

А прив'язування синьо-жовтих стрічок до заплічників, візочків, роверів і автомобілів, що мають символізувати у країні, де синьо-жовтий є офіційним прапором? До речі, про автомобілі — синьо-жовті прапорці висять і в салонах автомобілів політиків та урядовців, які безбожно грабують цю країну, і в салонах автомобілів, які збивають маленьких українців на пішохідних переходах. То хто з них більший патріот?

Патріотичні почуття — це здебільшого почуття любові, гордості, радості. Чи в демонструванні патріотизму європейцями ми бачимо ознаки ненависті до будь-кого іншого? В українському ж патріотизмі забагато ненависті — до людей іншої національності, мови, віросповідання, світоглядних цінностей тощо. Відомий учений-літературознавець Дмитро Лихачов казав: «Усвідомлена любов до свого народу не поєднується з ненавистю до інших».

4. Особисто я не вважаю патріотизм чимось поганим, але все ж він не викликає в мене надмірної симпатії. Будь-яка країна асоціюється в моїй свідомості

насамперед з владою, а не з народом, тому я не можу називати себе патріотом. Я визнаю, що в деяких випадках необхідно відмовитися від власних благ на догоду країні, але я б не хотів цього робити. Думаю, що так міркує більшість людей. Сьогодні патріотами називають людей у вишитих сорочках, людей, які гучним голосом кричать «Слава Україні!». Я так не вважаю. 24 серпня кожен із нас стає «активним» патріотом своєї держави. Всі виступають з пропозиціями кращого майбутнього для країни. Дивно, але з року в рік це свято перетворюється або на формальне святкування, або на обов'язок.

Психологи визначають патріотизм як певне моральне ставлення до своєї Вітчизни. Якщо сучасний українець охоче демонструє свій патріотизм, то це може означати, що він має позитивне «моральне ставлення» до того, що в цій країні відбувається. Тоді це той різновид патріотизму, який кваліфікується як «ура-патріотизм», про який ще Самюель Джонсон сказав: «Патріотизм — це останній прихисток для негідника».

5. Спочатку уточнимо: а що воно таке — патріотизм? Кого можна вважати справжнім патріотом? Безперечно, патріот — це той, хто любить свою країну. Але що таке «країна»? Це — територія, це — населення, громадяни, це — мова, це — минуле, тобто історія, це — сьогоднішні досягнення та проблеми, це — можливі перспективи... Є люди, котрі люблять рідну природу, але жаліються на людей навколо: сміяться, п'ють, вживають нецензурну лексику... Є такі, що люблять минуле і критикують сьогодення: бідність, правопорушення, некомфортність... Але, зрештою, головне — любити... Тільки чи можна любити країну, не вміючи любити саме тих її громадян, котрих бачиш майже щодня: членів своєї сім'ї, сусідів, колег, земляків? Є так звані «патріоти», котрі кричать про свій патріотизм, а людей навколо — своїх же, українців, гризуть, ненавидять, підставляють... Хіба це справжні патріоти? Є ті, що кричать про свою любов до України, а свої професійні обов'язки виконують абияк... Та ще й дозволяють собі критикувати справжніх роботяг — професіоналів, якщо ті за працю не завжди мають час збиратися на різні мітинги і кричати про свою любов до країни. Мені здається, що справжній патріот — це людина, котра не стільки кричить про свою любов до країни і народу, скільки чесно робить свою роботу і вміє допомагати тим українцям, які поряд і потребують допомоги. Я б назвав одних саморекламованими патріотами, а других — дієвими патріотами. Кричати про свій патріотизм — у сто разів легше, бути дієвим патріотом — у сто разів складніше (*треба багато працювати над собою, щось створити, чогось досягти, і весь час працювати в міру своїх здібностей, на благо своїх співвітчизників і своєї країни*), але й у сто разів корисніше для України.

6. Патріот — це не та людина, яка в соціальних мережах свої сторінки щедро засіває символікою та патріотичними віршами чи піснями. Патріот — це не той, хто ходить у вишиванці й кричить «Слава Україні!». Патріот — це не той, хто любить Україну, поки це модно.

Я вважаю, що патріот — це та людина, яка зобов'язана бути українцем щодня. Це людина, яка вдома говорить рідною мовою і відстоює свою думку в колі родини чи друзів. Патріот — це людина, котра власним прикладом виховує у своїх дітей, братів, сестер чи племінників почуття гордості та щирого захоплення своєю країною. Патріот — це не просто горде звання, котре зараз у пошані і в моді, це щоденний обов'язок.

Висновок. Треба не чекати, а потрібно брати на себе відповідальність і діяти. Бо, коли запитують, чи є ти патріотом, відповісти складно, тому що

мусиш взяти на себе відповідальність і сказати: «Так, я дію. Так, я щось зробив». А побігати з вишиванкою, як це роблять у нас чимало громадських діячів і політиків, які потім усе, що бачать, «кладуть собі в кишеню», то тут до патріотизму дуже далеко. Так, бути патріотом — це модно! Проте необхідно бути дієвим патріотом, а це набагато складніше!

» **Теза «Патріотизм — життєва необхідність»**

1. Наша Україна — молода держава, що перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, обравши шлях переходу від тоталітарних ідеологій до свободи й демократії, національного відродження, цивілізованої, соціально зорієнтованої економіки, побудови нового громадянського суспільства.

Тому сьогодні важливо відтворити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувати в кожного громадянсько-активні, соціально-значущі якості, які можна проявити в усіх видах діяльності і, перш за все, пов'язаних із захистом інтересів своєї родини, народу, рідного краю та Батьківщини, реалізації особистого потенціалу на благо української держави.

Слово «патріотизм» (*від patris*) грецького походження, у перекладі означає «батьківщина, вітчизна». Уперше воно з'явилося в період Великої французької революції (1789–1793 рр.). Патріотами називали себе борці за народ, захисники республіки.

У філософському словнику патріотичне виховання розглянуто як виховання, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле і сучасне, прагнення захищати інтереси Батьківщини. Це визначення актуалізує роль і значущість патріотичного виховання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства виявляються її справжні почуття. Тлумачний словник української мови визначає патріотизм як «любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народу, готовність для них на жертви і подвиги».

Із урахуванням попередніх визначень бачимо, що справжній патріот не може жити повноцінним життям, бути щасливим без праці на благо своєї країни, без боротьби за краще життя українського народу й України.

2. Польський письменник Ц. Норвіда зазначає, що людина, щоб бути щасливою, має знати, навіщо жити, для чого жити, за що вмерти. Тому, крім почуттів і переконань, життєво важливим аспектом є патріотична діяльність, яка містить: усвідомлення глибокого зв'язку з народом, участь у його справах, турботу про його благо; збереження та примноження культури, традицій, звичаїв, обрядів рідної країни; дотримання вироблених народом моральних норм і правил, законів держави; знання символів своєї Батьківщини; діяльність, спрямовану на утвердження державності свого народу, зміцнення належності своєї держави та готовність її відстоювати; знання історії свого роду, народу, прихильність до рідних місць; сумлінне виконання своїх обов'язків у навчанні, вміння творчо працювати. Тому прояви патріотизму є надзвичайно необхідними для кожної особистості!
3. Почуття патріотизму кожної особистості, відданості справі, зміцнення державності, активної громадянської позиції за сучасних умов визнають необхідністю загальнодержавного масштабу. Справжній патріотизм має дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає розквіт національної самосвідомості та ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Суспільство, яке функціонує на засадах гуманізму, свободи, верховенства закону, соціальної справедливості, гарантує умови для зростання добробуту народу. З огляду на це патріотизм на сьогодні є нагальною потребою і держави, якій необхідно, щоб усі стали національно свідомими громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі та мирне існування; й особистості, яка своєю діяльністю любов'ю до Батьківщини прагне досягти взаємності з метою створення умов для вільного саморозвитку та збереження індивідуальності; і суспільства, яке зацікавлене в тому, щоб саморозвиток особистості, становлення її патріотичної самосвідомості здійснювався на моральних засадах.

4. Сутність слова «патріот» учені розуміють, як «той, хто любить свою Батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви і подвиги», це гармонійна, розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідома людина, з глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими та духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативністю. Насправді патріотизм має чималу силу та енергію, адже саме справжні люди-патріоти навчили нас любити свій прапор, герб, мову, культуру і традиції. Любов до Батьківщини вимірюють якраз патріотизмом, оскільки яка б держава не була бідна чи багата, людина все одно відчуває любов до своєї країни та бореться за автономність і свої права.

Це можна простежити в незабутніх подіях цього року: Революції гідності, у героїчній переможній ході щодо визволення рідної землі справжніми патріотами України, які, не вагаючись, добровільно, пішли на східний фронт, для того, щоби своєю кров'ю та навіть життям утвердити дійсну незалежність і єдність України.

5. Державна символіка органічно увійшла в повсякденне життя людей. Синьо-жовті кольори стали не лише предметом національної гордості, а й знаком моди. Подивіться на цей зворушливий рух. Тисячі, сотні волонтерів на зібранні серед громадян гроші по всій Україні фарбують у синє та жовте паркани й мости. А мости через Дніпро — це не просто дороги, це — втілення єдності двох берегів нашої України. Саме за останній рік кардинально зросла кількість тих, хто вважає себе патріотом України, хто за вступ до Євросоюзу, хто за унітарний державний устрій, хто за українську як єдину державну.

25 років ми поволі формувалися як сучасна розвинена єдина нація. Складні випробування, які випали на долю країни протягом останнього року, не просто надзвичайно прискорили цей процес, вони привели до його логічного завершення. Сьогодні як народ ми — єдині та могутні, як ніколи! Ворог — сильний, жорстокий, підступний — загартував і зцементував нас. Той, хто хотів нас роз'єднати та послабити, ще більше об'єднав, розбудив наш патріотизм і зміцнив його!

Наша нація міцніє вже не лише на підґрунті мови чи етносу, а на основі спільної волі більшості мешканців України. Ця воля полягає в тому, щоб жити разом в єдиній, соборній, унітарній, демократичній та європейській державі. У минуле стрімко відходить поділ України на схід і захід, центр і південь. Це означає, що ми остаточно й безповоротно відбулися як нація, як український народ.

Ми — на порозі грандіозних, тектонічних змін. Так само, як наші воїни встановлюють прапор над звільненими містами та селами, ми всі разом

спільною працею зобов'язані підняти прапор перемоги над подоланням корупції, безробіття та бідності.

Все буде добре. Ми — сильні та цілеспрямовані. І я пишаюся тим, що я патріот, що я — українець.

Висновок. Сьогодні, коли на сході країни точаться військові дії і молоді хлопці протистоять зовнішній агресії, прапор України стає не просто державним символом, він набуває особливого значення. Солдати гинуть і отримують поранення, звільняють окуповані території, але вірять, що саме національні символи України принесуть їм успіх і допоможуть досягти довгоочікуваної перемоги. Недарма синій колір символізує мирне небо над головою. Україна — наша рідна Вітчизна, це місце визначних мрій і грандіозних справ! Ми як народ здатні на надзвичайні зусилля та чималі перемоги. І кожен із нас — справжній патріот — може і зобов'язаний доєднатися до них. Слава Україні!

» **Заключне слово ведучого**

Учитель. Справжній патріотизм виявляється в любові до своєї країни, вшануванні рідної мови, культури, традицій, цілковитій готовності до захисту Вітчизни. Як справедливо зазначав відомий педагог Василь Сухомлинський, «не можна забувати, що особливо сильно і яскраво патріотичні почуття й переконання виражаються в силі духу, у волі людській тоді, коли Батьківщина в небезпеці, в годину найтяжчих випробувань».

Тема патріотизму нині надзвичайно актуальна. Як пробудити в людині почуття любові до Батьківщини? Саме пробудити, тому що воно є в кожній душі, і треба його посилити точним, чистим тоном. У людині порядній патріотизм є нічим іншим, як бажанням діяти на користь своєї країни.

Останнім часом стало модним лаяти минуле нашої країни, кричати про покаєння. Але ми любимо свою країну такою, як вона є, з її досягненнями і поразками, ми хочемо, щоб вона стала кращою, щоб люди були щасливими, щоб не було зла і насильства. Ми пишаємося своєю славетною Батьківщиною, знаменитими письменниками, художниками, артистами.

Що таке Україна? Україна — це сила, це — єдність, це — одне серце на мільйони! Нас об'єднують важливі речі! Бо разом ми — сила! Тому що вогонь, який палає у серцях українців, — справжніх патріотів — може запалити весь світ! Слава Україні!!!

О. І. Боярчук, завідувач навчально-методичного кабінету виховної роботи та позашкільної освіти Комунального навчального закладу «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» Київської обласної ради